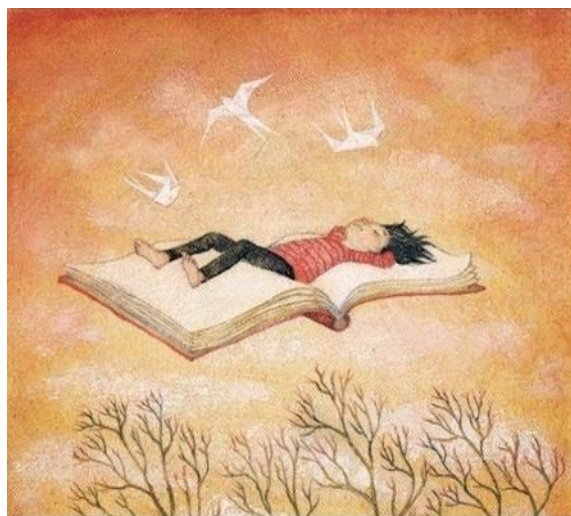

ČÍTANIE RADOSŤOU NIE STAROSŤOU

Komenského inštitút

**príručka aktivít na rozvoj čítania u žiakov
pre učiteľov základných a stredných škôl**

POD ZÁŠTITOU

PREZIDENT
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ODBORNÝ
PARTNER

umb
UNIVERZITA
MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

DONORI

Nadácia

 Nadácia ESET

MEDIÁLNY
PARTNER

Jozef Šujak
2019

máj

Vážení kolegovia,

príručka je výsledkom realizácie môjho projektu ako účastníka Komenského inštitútu v školskom roku 2018/2019.

Obsahuje opis aktivít, ktoré som počas projektu realizoval. Zároveň jednotlivé aktivity obsahujú reflexiu mojich skúseností a postrehov z ich praktickej realizácie na škole a odporúčania do budúcnosti.

Aktivity vnímajte ako jeden z prvých krokov, ktorých cieľom je priblížiť žiakom čítanie a literatúru, uvedomenie si ich dôležitosti pre ich ďalší osobný a profesionálny život a vytvorenie návykov, aby viac a pravidelne čítali a tak kultivovali svoj vnútorný svet a pohľad na život a spoločnosť okolo seba.

Príručka neaspiruje konkurovať odborníkom z oblasti čítania a čitateľskej gramotnosti. Je skôr pokusom dať učiteľom inšpiráciu, ako s čo najmenšou námahou dosiahnuť, aby žiaci mali pozitívnejší vzťah k čítaniu a reálne čítali viac.

Budem rád, ak niektorú z aktivít vyskúšate a do budúcnosti vylepšíte, prípadne vás inšpiruje k iným aktivitám. Aj ja budem o rok-dva niektoré veci robiť inak, verím, že lepšie.

Jozef Šujak
Gymnázium Považská Bystrica

POD ZÁŠTITOU

PREZIDENT
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ODBORNÝ
PARTNER

DONORI

MEDIÁLNY
PARTNER

ÚVODNÉ INFORMÁCIE

Projekt sa realizoval od septembra 2018 do mája 2019 a pozostával z realizácie viacerých aktivít, ktoré sledovali tri ciele:

- zlepšenie vzťahu k čítaniu (žiak má pozitívnejší vzťah k čítaniu)
- zvýšenie čitateľskej aktivity (žiak prečíta viac literatúry)
- zlepšenie interpretácie obsahu textu (žiak je viac ochotný a schopný rozprávať o prečítanom)

VŠEOBECNÉ ODPORÚČANIA

V tejto časti stručne načrtnem moje skúsenosti, ktoré sú všeobecne platné k aktivitám a ich realizácii.

komunikácia so žiakmi a motivácia

Za kľúčové k úspechu aktivít považujem osobné nasadenie učiteľa v septembri na úvodných hodinách, keď predstavuje žiakom aktivity a ciele, ktoré nimi sleduje. Je dôležité všetko do detailov odkomunikovať, neúnavne vysvetľovať prínos pre žiakov, diskutovať o čítaní, prečo je pre nich dôležité, motivovať žiakov, aby niečo pre seba skúsili v tejto oblasti urobiť, ak čítanie považujú za dôležitú hodnotu. Osobné skúsenosti totiž ukázali, že deklaratívne žiaci čítanie považujú za vysoko pozitívnu hodnotu a činnosť, ale drvivá väčšina vo svojom reálnom štýle života nečíta. Je teda silná disproporcija medzi ideálom a realitou.

efektívny komunikačný kanál

Veľmi dôležitý je efektívny a flexibilný komunikačný kanál. Keďže sa do aktivít zapája viacero tried, veľa žiakov, aktivity sú rôzne, hrozí rýchle vyčerpanie učiteľa manažovaním aktivít. Mne sa osvedčil facebook (fb skupina na väčšie oznamy, príp. jednoduché hlasovania a skupina na fb messengeri pre flexibilnú komunikáciu). Spočiatku je náročné skupinu vytvoriť a popridávať do nej všetkých záujemcov. Námaha sa ale vráti a v dlhodobom horizonte vám výrazne uľahčí prácu. Odporúčam priamo pri prihlasovaní sa žiaka na nejakú aktivitu nájsť v spolupráci s ním jeho konto na sociálnej sieti, overiť si, či je to jeho profil a hneď ho pridať do databázy. Ušetríte si tak veľa námahy s dodatočným zisťovaním identity.

Neskôr, pri písaní odkazu žiakom do skupiny, som vždy veľkými písmenami na úvod správy napísal, ku ktorej aktivite konkrétne sa informácia vzťahuje, aby si ju prečítali iba dotknutí žiaci.

Príklad: V rámci Ceny René sa vrátili knihy, ktoré si mohli požičať ďalší žiaci. Miesto chodenia po triedach alebo odkazov na nástenkách som napísal krátku

POD ZÁŠTITOU

PREZIDENT
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ODBOBNÝ
PARTNER

DONORI

Nadácia

MEDIÁLNY
PARTNER

informáciu na messenger a do 30 sekúnd mi na dvere klopali žiaci, ktorí náhodou išli okolo a dostali správu.

priebežná reflexia aktivít a riešenie podnetov

Pozornosť treba sústrediť na priebežnú reflexiu aktivít: pýtať sa, čo žiakom nejde, pátrať po príčinách, skúsiť navrhovať riešenia, motivovať ich, aby sa napriek novej prechodnej kríze nevzdávali.

povzbudenie a pochvala

Neustále treba žiakov chváliť, ak vidíte, že sú aktívni. Dávate im tým pozitívny signál. Môžete niektorých uviesť ako pozitívny vzor pre ostatných, príp. ich motivovať malou známku, ktorá symbolicky ocení ich nasadenie a záujem. Napr. na konci polroku som dal žiakom v prvom polroku za Literárny hec známku s najmenšou váhou, aby som symbolicky ocenil ich ochotu na sebe pracovať.

AKTIVITY

Nasleduje krátky opis aktivít a ich reflexia. Aktivity sú zoradené (nie striktné) od najúspešnejších po tie, ktoré úplne žiakov nezaujali. Na iných školách ale môžu byť obľúbené podľa informácií kolegyne zo základnej školy, ktorá ich robí a deti aktívne pracujú. Obľúbenosť aktivity môže byť ovplyvnená vekom, typom školy alebo klímou na škole.

Literárna cena René

Táto súťaž pre súčasných slovenských prozaikov je organizovaná Literárnym centrom a Anasoft literou. Určená je pre najmä gymnáziá a stredné školy. V roku 2018 prebehol jej druhý ročník a záujem o ňu prudko rastie. Žiaci majú možnosť prečítať po jednej knihe od piatich finalistov súťaže (súčasní slovenskí autori) a vytvoriť vlastné poradie najlepších autorov podľa svojho čitateľského zážitku a vkusu v období september-november.

Za jej prínos považujú žiaci možnosť čítať aktuálnu literárnu tvorbu, získať prehľad o súčasných témach, čo pôsobí motivujúco na vzťah k čítaniu. Nie je to povinná literatúra alebo knihy zo starších literárnych období vnímaných žiakmi ako „starina“.

Odporúčania:

- Práve táto súťaž si vyžaduje efektívnu a rýchlu komunikáciu cez sociálne siete, pretože pri veľkom počte záujemcov nie je dostatok kníh a treba zabezpečiť ich rýchlu rotáciu.
- Netreba sa spoliehať na vzájomnú komunikáciu žiakov a to, že si knihy posunú. Nedialo sa to ideálne a učiteľ viac musí moderovať tok kníh, aby sa dostalo na všetkých záujemcov. Je dobré mať zapísané, kedy si kto akú knihu požičal a po prekročení dohodnutého času na prečítanie treba pripomínať, aby sa kniha posunula k ďalšiemu záujemcovi.

POD ZÁŠTITOU

PREZIDENT
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ODBORNÝ
PARTNER

DONORI

Nadácia

MEDIÁLNY
PARTNER

- Taktiež sa osvedčilo motivovať žiakov, aby napísali o niektorých knihách z výberu stručnú vlastnú recenziu na sociálne siete a tak k čítaniu pritiahli ďalších.
- Súčasťou Ceny René je aj beseda s vybraným autorom priamo na škole. Čakal som, že o ňu bude väčší záujem žiakov. Naviac boli dosť pasívni a nepýtali sa otázky, hoci sa im podľa neskorších vyjadrení beseda páčila. Zistil som, že neboli zvyknutí klásť otázky. Do budúca preto odporúčam žiakov na besedu aspoň trochu pripraviť. To neznamená nadiktovať im otázky (vraj aj to sa na školách deje), ale vysvetliť, prečo je dôležité pýtať sa, ako ich pasivitu môže vnímať hosť besedy a organizátori a dať im za úlohu pripraviť si dopredu pár otázok a odkonzultovať ich, aby sa prípadne preformulovali (jasnejší obsah otázky, aby šla viac k téme a pod.). Ak učiteľ pomáha otázky preformulovať, treba čo najviac rešpektovať žiacky zámer a vysvetliť, prečo považuje za vhodné otázku upraviť (väčšia zrozumiteľnosť, väčšia otvorenosť otázky a pod.).

Literárny hec

Je to osobná čitateľská výzva, ktorej cieľom je prečítať za školský polrok (do konca januára a júna) minimálne 5 kníh podľa vlastného vkusu a výberu, pričom žiakom môžu pomôcť základné pravidlá stanovené učiteľom.

Prínos: motivácia k čítaniu formou osobnej výzvy/záväzku, žiaci majú možnosť čítať vlastným tempom, rozvrhnú si harmonogram podľa vlastných možností, čítajú, čo ich zaujíma, príp. vyskúšajú niečo nové, na čo si nevedeli dlho nájsť čas. Práve autonómiu vo výbere autora a žánra, v tempe a čase čítania žiaci v reflexiách vysoko pozitívne hodnotili. Veľmi pomáha aj stanovenie termínu. Viacerí tak prečítali knihy, ktoré už dlho odkladali kvôli iným povinnostiam.

Pravidlá/odporúčania pre žiakov:

- Pred čítaním si vytvorte orientačný čitateľský plán: čo a prečo chcem prečítať. Nájdite si príp. informácie na internete.
- V rámci vybraného žánra čítajte najlepších autorov (napr. detektívka – A. Christie, A.C. Doyle a pod.).
- Diela od autora čítajte chronologicky podľa vydania. Niektoré postavy sa totiž môžu vyvíjať, knihy na seba môžu voľne nadväzovať, autorov štýl sa niekedy tiež mení.

Takouto systematickosťou si žiak buduje komplexnejší prehľad a literárnu erudíciu.

- Každý polrok je dobré ukončiť „diplomom“, ktorý si žiak vytvorí. Stačí, ak je to jednoduchá A4, na ktorú si napíše názov aktivity, časový údaj, svoje meno, zoznam prečítaných kníh a označí tie, ktoré by odporúčal prečítať ostatným a stručne reflektuje aktivitu (čo sa mu páčilo/nepáčilo/osvedčilo a prečo, čo mu aktivita dala a pod.).

Žiak tým získa hmatateľný prehľad svojho úspechu a učiteľ zasa spätnú väzbu a tipy na literatúru pre ostatných záujemcov, ktorú im môže nazdieľať v rámci spoločnej komunikácie.

Individuálne čítanie na hodine

Vytvára priestor 5-7 minút na začiatku vyučovacej hodiny pre čítanie literatúry podľa svojich preferencií.

Cieľ: opakovanou krátkou aktivitou poskytnúť žiakom možnosť posilniť vzťah k čítaniu, vytvoriť návyk siahnuť po knihe a čítať, ukázať, že má význam nájsť si na čítanie čas, kedykoľvek sa dá, hoci aj nakrátko (cesta v mhd, čakáreň u lekára a pod.).

Odporúčania:

- Priebežne oceňte slovné žiakov, že sú vytrvalí a čítajú. Povedzte im, že si to vážite.
- **Čitateľská prvá pomoc:** Noste so sebou súbor kratučkých zaujímavých próz od rôznych autorov, alebo zbierku próz, ktoré si môžu požičať tí, ktorí si čítanie zabudli doma, príp. sa rozhodnú, že to skúsia. Viacerí moji žiaci túto možnosť ocenili v reflexii a využívali ju aj bez toho, aby som ju aktívne na hodine ponúkol.
- Raz za mesiac krátko so žiakmi diskutujte o tom, čo čítajú – prečo sa im kniha páči, či a prečo by ju odporúčali ostatným atď.

Interpretačné rozhovory o krátkych literárnych textoch na vyučovacích hodinách

Priestor aspoň raz za mesiac na interpretáciu krátkeho literárneho textu na hodine všetkými žiakmi. Nemusí súvisieť s preberaným učivom a predmetom, kritériom výberu je príťažlivosť pre žiakov. Ak je text nezvyčajný, vtipný, provokujúci, netradičný, má veľkú šancu, že si ho žiaci prečítajú a budú o ňom chcieť rozprávať.

Prínos: žiaci majú možnosť rozmýšľať nad textom, komunikovať o ňom s ostatnými, formulovať svoje myšlienky a porovnať ich s názormi ostatných. Nenásilnou formou môžu zažiť úspech pri interpretácii zaujímavého textu, čo ich môže a má motivovať k ďalšiemu čítaniu literatúry a uvažovaniu o nej, príp. zapojeniu sa do ďalších aktivít projektu, pokiaľ tak neurobili začiatkom školského roka.

Odporúčania:

- Vytvorte si pred začiatkom školského roka databázu textov, úloh a aktivít k nim. Počas každodenného zhonu budete pod menším časovým stresom z prípravy a realizácie aktivity a umožníte žiakom efektívnejšie text analyzovať tým, že budú mať dopredu stanovené zadania úloh.
- Skúste so žiakmi pracovať nie v klasickom rozložení triedy (rady lavíc za sebou, v ktorých sedia dvojice) ale usporiadajte lavice do dvojíc oproti sebe so 4-5 žiakmi. Takéto „ostrovčeky“ umožnia žiakom lepšie komunikovať medzi sebou a sformulovať si najprv vlastný názor medzi rovesníkmi, až potom ho „oficiálne“ prezentovať.

Knižnica skvelej literatúry

Je to obyčajná presklená skriňa s číselným zámkom (aby učiteľ stále nezabúdala kľúč:). Žiaci vidia jej obsah a môžu si ho požičať.

Odporúčania:

- Výpožičky treba zapisovať. Poskytujú prehľad, kto knihu nevrátil a dá sa zistiť aj počet vypožičanej literatúry a počet unikátnych výpožičiek.
- Treba skúsiť osloviť verejnosť, bývalých žiakov s prosbou o sponzorstvo. (Mne sa napr. ozvala bývalá žiačka žijúca v zahraničí, ktorá zaplatila knižnici kvalitnú

POD ZÁŠTITOU

PREZIDENT
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ODBORNÝ
PARTNER

DONORI

Nadácia

MEDIÁLNY
PARTNER

literatúru. Ďalšia prispela taškou vlastných kníh, ktoré vyradila – boli medzi nimi veľmi kvalitné tituly).

- Dobrou stratégiou je žiakom ponúknuť knihy pred prázdninami, pretože majú viac času na čítanie a je väčšia pravdepodobnosť, že si knihy požičajú.

Čítanie na víkend

Nepravidelná aktivita. Ide o uverejňovanie tipov na kvalitné knihy/časopisy s krátkym osobným vysvetlením, prečo sú čitateľsky zaujímavé na sociálnych sieťach, napr. školskej facebookovej skupine.

Cieľ: Prispieť k vytváraniu pozitívnej čitateľskej klímy na škole. Zároveň motivuje prostredníctvom zvedavosti k ďalšiemu čítaniu.

Odporúčania:

- Nech učiteľ nepíše tipy na čítanie sám, ale motivuje k tomu žiakov a kolegov. Ukáže tak, že nečíta iba slovenčinár, ale aj veľa ďalších ľudí a je to prirodzená aktivita.
- Stresovú záťaž pri realizácii uľahčuje, ak učiteľ má dopredu napísaných hotových/prislúbených viacero tipov od rôznych ľudí a na jeho pokyn tipy postupne zverejňujú na sociálnych sieťach.

Literárny workshop s pozvaným hosťom

Stretnutie dobrovoľných záujemcov so známym propagátorom čítania Tiborom Hujdičom. Prínos: podpora čitateľských zručností a vzťahu k literatúre prostredníctvom práce so známym odborníkom na propagáciu čítania. Určené najmä pre žiakov, ktorí čítajú málo alebo neradi.

Odporúčania:

- Môže to byť aj nejaký aktívny, známy regionálny spisovateľ/novinár/umelec, ktorý vie pútavo pracovať s textom.

Literárny kvíz

Kvíz pripravený žiakmi pre žiakov. Túto nenaplánovanú aktivitu mi navrhla a zrealizovala žiačka. Veľmi dobré nápady: úlohy typu zahraj ostatným literárnu postavu, posunkami ukáž názov diela/literárnej postavy, napovedz meno postavy/diela a pod. Žiakov bolo ledva na dva súťažné tímy, ale neskutočne si to užili.

Čitateľská dielňa pre dobrovoľníkov

Pozn.: Túto aktivitu sa nepodarilo zrealizovať pre nezáujem žiakov. Na inej škole môže byť vhodná klíma na jej realizáciu.

Podstata aktivity spočíva v tom, že žiaci prečítajú krátky text (próza, poézia, esej a i.) a jeden deň v týždni pravidelne sa stretnú na krátky čas (30-40 min), aby rôznym spôsobom analyzovali, interpretovali text v rozhovore s ostatnými spolužiakmi za asistencie učiteľa.

Prínos: žiaci sa učia postupne, nenásilne, v komunite rovesníkov, stručne a jasne definovať svoj názor na text, prečítané, nájsť relevantné informácie, formulovať faktami podložené tvrdenia, kriticky myslieť, uvažovať o širšom kontexte textu

POD ZÁŠTITOU

PREZIDENT
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ODBOBNÝ
PARTNER

DONORI

MEDIÁLNY
PARTNER

(symboly, význam, súvis s osobným životom žiaka a jeho súčasnosťou). Ak sa im text a autor zapáči, môžu získať motiváciu do ďalšieho čítania.

Odporúčania:

- Majte dopredu pripravené úlohy. Časť z nich (ak nejde o moment prekvapenia, aha-efektu a pod.) môžete zadať ako súčasť domácej prípravy, aby mali žiaci čas prežiť príp. dôležité emócie v texte, hlbšie sa nad niečím zamyslieť a pod.
- Dopredu si naštudujte rôzne metódy práce s textom (napr. na internete informácie o literárnych dielňach) a postupne si ich skúšajte a upravujte na vaše podmienky.

Čitateľské hniezdo s knižnicou

Pozn.: Túto aktivitu sa nepodarilo zrealizovať. Na inej škole môže byť vhodná klíma a podpora na jeho realizáciu.

Je vhodný, kultivovaný priestor pre čitateľov, kam môžu ísť mimo vyučovania v rámci školy, kde je možnosť čítať aj požičať si zaujímavú knihu získanú darmi, sponzorstvom a pod. Môže to byť nepotrebná trieda vhodne zariadená rôznym nábytkom (poličky, kreslá, tulivaky a pod.), miesto na chodbe školy alebo v nejakom menej frekventovanom zákutí.

Literárna prestávka alebo Literárne raňajky

Pozn.: Túto aktivitu sa nepodarilo zrealizovať pre nezáujem žiakov. Na inej škole môže byť vhodná klíma na jej realizáciu.

Učitelia, žiaci, príp. regionálna osobnosť čítajú žiakom krátke ukážky zo svojej obľúbenej knihy a diskutujú o literatúre, čítaní.

Prínos: spolu s ďalšími aktivitami formuje pozitívnu čitateľskú klímu na škole.

PRÍLOHA

tipy na autorov a krátke texty na vyučovacie hodiny alebo niečo na začiatok...

autori – krátke prózy

Urban Milo

Chrobák Dobroslav: napr. Návrat Ondreja Baláža

Mitana Dušan: napr. Monotónnosť

Hrušovský Ján: napr. Pompiliova madona, Dolorosa

Majling Daniel: zb. próz Ruzká klasika

Pupala Richard: zb. próz Čierny zošit

Šmatláková Zuzana

Uríková Soňa

Kostelanski Václav

Keret Etgar

Záverom

POD ZÁŠTITOU

PREZIDENT
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ODBORNÝ
PARTNER

UNIVERZITA
MATEJA BÉLA
v BANSKEJ ŠTIVNE

DONORI

Nadácia

MEDIÁLNY
PARTNER

Milí kolegovia, ďakujem vám za pozornosť a vytrvalosť, ak ste sa dostali až k týmto slovám ☺

Želám vám, aby vás žiaci milo prekvapili podobne ako mňa svojimi postrehmi a spätnou väzbou. Vedia naozaj krásne oceniť a vyjadriť to, čo si myslia.

Jozef

Šujak

POD ZÁŠTITOU

PREZIDENT
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

ODBORNÝ
PARTNER

umb
UNIVERZITA
MATEJA BELA
V BANGOLJITINCO

DONORI

Nadácia

 Nadácia ESET

MEDIÁLNY
PARTNER

